

ปัญหากฎหมายในการใช้บัตร เครดิต

บทนี้จะเป็นบทวิเคราะห์ในด้านความรับผิดและข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นได้ในการใช้บัตรเครดิต ซึ่งได้แก่ บัตรหาย ถูกขโมย ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางสู่การควบคุมและการคุ้มครองบุคคลผู้เกี่ยวข้องในระบบบัตรเครดิตในบทต่อไป โดยแยกพิจารณาเป็นหัวข้อ ดังนี้

3.1 บัตรหาย ถูกขโมย

แม้ผู้ถือบัตรจะมีระมัดระวังเก็บรักษาบัตร เครดิตไว้อย่างดีเพียงใดก็ตาม โอกาสที่บัตรหายก็ยังคงมีอยู่ บัตรเครดิตอาจหายได้ถ้าผู้ถือบัตรหลังเปลือหรืออาจถูกขโมยโดยบุคคลอื่นก็ได้ จากสถิติในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า ในปี ค.ศ. 1982 มีบัตรถูกแจ้งหายเป็นจำนวน 73 ล้านใบ จากจำนวนบัตรเครดิตทั้งหมด 600 ล้านใบ คิดเป็นร้อยละ 2.2 สำหรับประเทศไทย แม้ยังไม่มีกรรวบรวมสถิติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ แต่จากการสำรวจของผู้เขียนพบว่า ผู้ถือบัตรจะได้รับแจ้งเรื่องบัตรหายเป็นประจำเกือบทุกวัน ๆ ละไม่ต่ำกว่า 1-2 ราย

วิธีการแจ้งบัตรหายนั้น แต่ละบริษัทผู้ถือบัตรมีระเบียบและกฎเกณฑ์ไม่เหมือนกัน ผู้ถือบัตรบางรายก็อนุญาตให้ผู้ถือบัตรแจ้งหายทางโทรศัพท์ได้ โดยที่ผู้ถือบัตรจะต้องส่งจดหมายแจ้งหายเป็นลายลักษณ์อักษรตามมาภายในเวลาอันสมควร แต่ผู้ถือบัตรบางรายก็ยอมรับเฉพาะการแจ้งหายที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น นับเป็นปัญหายุ่งยากสำหรับผู้ถือบัตรที่มีบัตรเครดิตหลายใบ เพราะอาจไม่ได้รับความสะดวกหรือล่าช้ากว่าจะแจ้งบัตรหายให้ครบทุกอย่าง

นอกจากความล่าช้าอันเนื่องมาจากระเบียบและกฎเกณฑ์ของผู้ถือบัตรแล้ว อันตรายจากบัตรหาย ถูกขโมยก็เป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความรับผิดของบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งได้แก่

(1) ผู้ถือบัตร

โดยทั่วไปเมื่อบัตรหาย ถูกขโมย และเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากมีผู้อื่นนำบัตรไปใช้ ผู้ถือบัตรจะถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้สุจริต มิได้มีส่วนรู้เห็นหรือสนับสนุนให้เกิดการกระทำผิดขึ้น (Innocent party) ในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อครั้งยังไม่มีกฎหมายควบคุมบัตรเครดิต ผู้พิพากษาจะพิจารณาถึงการแบ่งปันความรับผิด (apportionment of risk)

ว่าใคร เป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นมากกว่ากัน โดยพิจารณาว่า มีการระบุไว้ในสัญญาที่ทำระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตรอย่างไรหรือไม่ ดังนั้น ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้แยกพิจารณาปัญหาดังกล่าว เป็นสองกรณี คือ

ก. กรณีที่ไม่มีข้อความในสัญญา เกี่ยวกับความรับผิดชอบที่เกิดจากการใช้บัตรโดยไม่มีอำนาจ

ในกรณีที่สัญญาาระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตรมิได้กล่าวถึงการเสี่ยงภัยอันเนื่องมาจากการใช้บัตรโดยไม่มีอำนาจ ศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้หลักในการพิจารณาว่า ระหว่างผู้ถือบัตรและผู้ออกบัตรหรือร้านค้า ใคร เป็นผู้ประมาทเดินเล่ออันมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากการที่บุคคลอื่นนำบัตรนั้นมาแอบอ้างใช้ซื้อสินค้า ดังนั้นในกรณีที่ผู้ถือบัตรได้รู้ว่าบัตรของตนสูญหายหรือถูกขโมย แต่กลับนิ่งเฉยเสียไม่แจ้งให้ผู้ออกบัตรทราบ ผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบผู้ออกบัตรในจำนวนเงินตามราคาสินค้าทั้งหมด แต่ถ้าผู้ถือบัตรไม่รู้ถึงการสูญหายหรือถูกขโมย หรือรู้และได้แจ้งให้ผู้ออกบัตรทราบแล้ว หากแต่เป็นความประมาทเดินเล่อของผู้ออกบัตรหรือร้านค้าที่ไม่ตรวจสอบลายมือชื่อผู้ซื้อ ซึ่งแตกต่างจากลายมือชื่อในบัตรอย่างเห็นได้ชัด หรือบัตรเครดิตนั้นได้ถูกยกเลิกโดยผู้ออกบัตรแล้ว กรณีนี้ผู้ถือบัตรไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อผู้ออกบัตรในราคาสินค้าที่ซื้อขายโดยการแอบอ้างใช้บัตร เครดิตนั้น¹

ข. กรณีที่มีข้อความในสัญญาระบุไว้โดยชัดแจ้ง

ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า ผู้ออกบัตรทุกรายมักจะกำหนด เป็นข้อตกลงว่าผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบในจำนวนหนี้ที่เกิดขึ้นอันเกิดจากการใช้บัตรไม่ว่ากรณีใด ๆ เว้นแต่ผู้ถือบัตรจะได้รับแจ้ง เป็นลายลักษณ์อักษรถึงการที่บัตรสูญหายหรือถูกขโมย สิ่งที่ควรพิจารณาก็คือ ข้อความดังกล่าวจะมีผลในทางกฎหมาย เพียงใดหรือไม่

ปัญหาดังกล่าว ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาได้วางหลักกฎหมายไว้ว่าข้อสัญญาดังกล่าวใช้บังคับได้ตามกฎหมาย โดยผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบในจำนวนหนี้ที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตร ในระหว่างที่ยังไม่มีการแจ้งว่า บัตรหายหรือถูกขโมย ก็ต่อเมื่อผู้ออกบัตรและหรือร้านค้าได้กระทำการโดยสุจริต กล่าวคือมิได้มีส่วนร่วมกับการแอบอ้างใช้บัตรและได้ใช้ความระมัดระวังโดยสมควรในการตรวจสอบบัตรเครดิตนั้น บริษัท Union Oil (โจทก์) ซึ่งเป็นผู้ออกบัตร

¹อนันต์ จันทร์โอภากร, ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต(credit cards) ในประเทศสหรัฐอเมริกา, วารสารนิติศาสตร์ (มีนาคม 2529): 21-22.

ได้ฟ้องนาย Lawrence Lull เป็นจำเลย ให้ชำระเงินค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรเครดิตของจำเลยที่สูญหายหรือถูกขโมยไป ตามข้อกำหนดที่พิมพ์อยู่ด้านหลังบัตรเครดิต ซึ่งมีข้อความว่า "ผู้ถือบัตรจะเป็นผู้ชำระค่าสินค้าหรือบริการซึ่งได้ส่งมอบให้กับบุคคลใดก็ตามที่แสดงบัตรของผู้ถือบัตร เว้นแต่บัตรนี้จะถูกเพิกถอนหรือบริษัทจะได้รับแจ้ง เรื่องบัตรหายหรือถูกขโมย" ผู้พิพากษา O'Connell ได้ปฏิเสธที่จะยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวจนกว่าโจทก์จะได้พิสูจน์ว่า ร้านค้าได้ใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบบัตรเครดิตของผู้เข้ามาซื้อสินค้าหรือบริการแล้ว ทั้งนี้ โดยให้เหตุผลว่า สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตรเกี่ยวกับความรับผิดชอบดังกล่าวจะต้องตีความไปในทางที่ว่า จำเลยในฐานะผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายทั้งหมดก็ต่อเมื่อโจทก์หรือตัวแทนโจทก์หรือร้านค้าได้ใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบความถูกต้องของบัตรเครดิตแล้ว และแม้ว่ากรณีนี้จะนำเรื่องสัญญาตัวแทนมายังคับใช้ไม่ได้ก็ตาม แต่เนื่องจากโจทก์อยู่ในฐานะผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องจากร้านค้า ดังนั้นสิทธิของโจทก์จึงมีได้ตีไปกว่าสิทธิของร้านค้าผู้ขายสินค้านั้น ในกรณีนี้โจทก์จึงต้องรับโอนสิทธิเรียกร้องที่มีขอบเขตรองของร้านค้าด้วย แต่กระนั้นก็ดี ในกรณีที่ผู้ถือบัตรละเลยไม่แจ้งผู้ออกบัตร โดยรู้ถึงการสูญหายหรือถูกขโมย ศาลได้ตัดสินว่าผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบในจำนวนหนี้ที่เกิดขึ้นจากการใช้บัตรโดยไม่ม้ออำนาจ (unauthorized use) และผู้ออกบัตรไม่มีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบบัตร เพราะหน้าที่ดังกล่าวตกอยู่กับร้านค้าที่ยอมรับบัตร เช่น คดี *Texaco, Inc. v. Goldstein* (1962) 34 Misc. 2d 751, N.Y. 5 2d 51 ข้อเท็จจริงมีว่า บริษัท Texaco, Inc. (โจทก์) ได้ออกบัตรเครดิตให้แก่จำเลย เพื่อซื้อผลิตภัณฑ์จากร้านค้าของโจทก์ ต่อมาปรากฏว่า หลังจากที่โจทก์ออกบัตรเครดิตให้แก่จำเลยแล้ว บัตรได้ถูกขโมยไป และจำเลยก็ละเลยมิได้แจ้งเรื่องบัตรถูกขโมยให้โจทก์ทราบ จนกระทั่งร้านค้าของโจทก์ได้แจ้งมายังโจทก์ว่า มีบุคคลอื่นนำบัตรเครดิตของจำเลยไปใช้ โจทก์จึงแจ้งเรื่องให้จำเลยทราบ ประเด็นข้อพิพาทในคดีนี้จึงมีว่า จำเลยจะต้องรับผิดชอบต่อค่าสินค้าที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีบุคคลอื่นนำบัตรของจำเลยไปใช้จำนวน \$569.98 ตามข้อความที่ปรากฏอยู่ด้านหลังบัตรความว่า "ผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดเมื่อมีบุคคลอื่นนำบัตรของผู้ถือบัตรไปใช้ก่อนที่บริษัทจะเพิกถอนการใช้บัตรหรือก่อนที่บริษัทจะได้รับแจ้ง เป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ถือบัตรว่าบัตรหายหรือถูกขโมย" หรือไม่

ผู้พิพากษา Wahl ได้ตัดสินให้จำเลยใช้เงินจำนวน \$569.98 ให้แก่โจทก์ โดยให้เหตุผลว่า เจตนาของโจทก์ที่กำหนดข้อความดังกล่าวก็เพื่อให้ผู้ถือบัตรใช้ความระมัดระวังในการเก็บรักษามบัตรซึ่งถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของผู้ถือบัตร ดังนั้น การที่จำเลยประมาณ

ในการเก็บรักษามีตราจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคดีนี้ สมมติว่า จำเลยทำเงินหาย จำเลยก็
จะรับผิดชอบเท่ากับจำนวนเงินที่หายเท่านั้น แต่ถ้าจำเลยทำบัตรเครดิตหาย จำนวนเงินของค่าเสียหาย
ก็จะไม่แน่นอนและความเสี่ยงภัยไม่เพียงตกอยู่กับจำเลยเท่านั้น หากแต่ยังตกแก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้
ออกบัตรด้วย หากไม่มีการแจ้งเรื่องบัตรหาย ถูกขโมยให้โจทก์ทราบ โจทก์ก็ไม่มีทางที่จะรู้
ถึงความเสียหายเหล่านั้นได้ และในความเห็นของศาลเห็นว่า การที่จำเลยสมัครใจยินยอม
เข้ารับบัตรเครดิตของโจทก์ก็ เท่ากับมีการเสนอสนองอันมีผลทำให้เกิดสัญญาขึ้นแล้ว ความรับผิด
ของจำเลยที่มีต่อโจทก์จึง เป็นไปตามสัญญาที่ปรากฏบนบัตร เครดิตนั้น

เพื่อป้องกันความสับสนอันเกิดจากแนวคำพิพากษา แต่ละมลรัฐจึงได้
ออกกฎหมายพิเศษขึ้นใช้บังคับ ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ก็แตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ ส่วนกฎหมายที่ออก
โดยรัฐสภาสหรัฐ เพื่อควบคุมในเรื่องนี้ ได้แก่ Truth in Tending Act (TILA) ข้อกำหนด
ที่สำคัญในกฎหมายดังกล่าวมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. ได้มีการห้ามออกบัตรประเภท unsolicited cards คือการ
ส่งบัตรเครดิตให้แก่ผู้บริโภคทางไปรษณีย์โดยไม่มีการร้องขอ (มาตรา 1642)
2. มาตรา 1643 (a) กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่มีการใช้บัตรโดย
ปราศจากอำนาจ ผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบในจำนวนหนี้ที่ต่ำกว่า \$50 หรือตามจำนวนหนี้ที่เกิดขึ้นก่อน
ที่ผู้ถือบัตรจะได้แจ้งให้ผู้ออกบัตรทราบถึง โอกาสที่อาจมีการใช้บัตรนั้นโดยปราศจากอำนาจ
3. ภาระในการพิสูจน์ถึงความรับผิดของผู้ถือบัตรนั้นตกแก่ผู้ออกบัตร²
และในประเทศอังกฤษได้ออกกฎหมายควบคุมบัตรเครดิตไว้ใน
Consumer Credit Act 1974 โดยจำกัดความรับผิดของผู้ถือบัตรไว้ในกรณีที่ผู้ถือบัตรได้แจ้ง
เรื่องบัตรหาย ถูกขโมยให้แก่ผู้ออกบัตรทราบ โดยผู้ถือบัตรรับผิดชอบไม่เกิน £30 ตามมาตรา 84
สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน สภาพการณ์ไม่ต่างจากต่างประเทศ
เมื่อครั้งยังไม่มีกฎหมายควบคุมบัตรเครดิต ทั้งนี้ ผู้ออกบัตรในประเทศไทยบางแห่งที่มีสำนักงาน
ใหญ่อยู่ต่างประเทศได้อนุโลมใช้ระเบียบข้อบังคับอย่างเดียวกับสำนักงานใหญ่ หรืออาจกำหนดข้อ
บังคับขึ้นมาเป็นสัญญา เช่น กำหนดว่า "ผู้ขอให้ออกบัตร เครดิตมีหน้าที่ต้องให้ความระมัดระวัง

² อนันต์ จันทโรภากร, "ปัญหาทางกฎหมาย เกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (credit cards)
ในประเทศไทยหรืออเมริกา," วารสารนิติศาสตร์ (มีนาคม 2529) : 21-23.

รักษาในการเก็บรักษาบัตร เครดิตมิให้สูญหายหรือตกไปอยู่อยู่ในมือผู้อื่น ถ้าหากเกิดการสูญหายขึ้น จะต้องรีบแจ้งให้บริษัทบัตร เครดิตทราบโดยเร็วที่สุด เพื่อที่บริษัทบัตร เครดิตจะได้แจ้งยกเลิกบัตร เครดิตฉบับ เดิม แต่ผู้ขอให้ออกบัตร เครดิตจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่บริษัทบัตร เครดิตจ่ายไปตาม การเรียกเก็บจนกว่าบริษัทบัตร เครดิตจะได้แจ้ง เรื่องบัตร เครดิตฉบับที่สูญหายให้ผู้ตกลงรับบัตร เครดิต ทราบทั่วกัน” ซึ่งลักษณะสัญญาดังกล่าว เป็นการจำกัดความรับผิดของผู้ออกบัตร แต่ในขณะเดียวกันกลับกำหนดให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดโดยไม่จำกัดจำนวนจนกว่าผู้ออกบัตรจะได้แจ้งให้ร้านค้าทราบทั่วกัน และยังไม่มีการกำหนดระยะเวลาที่ผู้ถือบัตรต้องรับผิดไว้ให้แน่นอนด้วย จึง เป็นการผลักภาระ ความรับผิดชอบ เกือบทั้งหมดมาให้กับผู้ถือบัตร สิ่งที่น่าจะพิจารณาก็คือ ข้อความดังกล่าวมีผลในทาง กฎหมายหรือไม่ และจะถือได้หรือไม่ว่า ข้อความดังกล่าวขัดต่อความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรม อันดีของประชาชนตามมาตรา 373 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งกฎหมายถือเป็นโมฆะ ไม่สามารถใช้อย่างบังคับได้

มาตรา 373 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “ความ ตกลงทำไว้ล่วงหน้าเป็นข้อความยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิด เพื่อกลด้อยผลหรือความประมาทเลิน เล่ออย่างร้ายแรงของคนนั้นท่านว่า เป็นโมฆะ”

จะเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 373 ดังกล่าวไม่ยอมให้คู่สัญญาทำสัญญา หรือความตกลงไว้ล่วงหน้า เฉพาะ การยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิด เพื่อกลด้อยผลหรือความประมาทเลิน เล่ออย่างร้ายแรงของคนเท่านั้น³ และ เมื่อพิจารณาสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตรจะ เห็นว่า สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตรกำหนดให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่ผู้ออกบัตรจ่ายไปตาม การเรียกเก็บจนกว่าผู้ออกบัตรจะได้แจ้ง เรื่องบัตรหายให้ร้านค้าทราบทั่วกัน โดยสัญญาระหว่าง ผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตรมิได้กล่าวถึงกรณีผู้ออกบัตรกระทำกลด้อยผลหรือประมาทเลิน เล่ออย่างร้ายแรง แต่อย่างใด และเนื่องจากสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรในเรื่องความรับผิดของผู้ออกบัตรให้น้อยลง เท่านั้น กล่าวคือ ผู้ออกบัตรยังคงจะต้องรับผิดในจำนวนเงินค่าสินค้าและบริการที่เกิดจากการใช้ บัตร เครดิตกับร้านค้า แต่มีเงื่อนไขว่า ผู้ออกบัตรจะรับผิดชอบค่าสินค้าและบริการที่เกิดจากการใช้ บัตร โดยบุคคลที่ไม่ม้อ่านาจก็คือ เมื่อผู้ถือบัตรได้แจ้ง เรื่องบัตรหายหรือถูกขโมยให้แก่ผู้ออกบัตรทราบ

³ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและ สัญญา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2524) หน้า 391.

ก่อนและผู้ถือบัตรจะต้องแจ้งเรื่องบัตรเครดิตฉบับที่สูญหายให้ร้านค้าทราบทั่วกันด้วย ความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรในราคาค่าสินค้าและบริการจึงจะมีขึ้น ณ เวลานั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนจึงเห็นว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรดังกล่าวไม่ขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 373 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่อย่างไรอันมีผลทำให้ข้อกำหนดเรื่องความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรในสัญญาระหว่างผู้ถือบัตรและผู้ถือบัตรมีผลใช้บังคับได้ตามกฎหมาย

ปัญหาที่น่าพิจารณาต่อมาก็คือ ในกรณีที่ผู้ขโมยบัตร เครดิตนำบัตร เครดิตไปใช้เกินอำนาจการซื้อของผู้ถือบัตร (floor limit) ซึ่งผู้ถือบัตรจะเป็นผู้กำหนด เช่นนี้ ผู้ถือบัตรจะต้องรับผิดชอบในราคาค่าสินค้าหรือบริการที่เกินนั้นหรือไม่

โดยปกติแล้วร้านค้าที่ตกลงรับบัตร เครดิตจะมีข้อตกลงกับผู้ถือบัตร เกี่ยวกับวงเงินของผู้ถือบัตรในการซื้อสินค้าในแต่ละร้านค้าและในแต่ละวัน และมีหน้าที่ตามสัญญาที่จะต้องตรวจสอบความถูกต้องของบัตร และหมายเลขบัญชีของผู้ถือบัตรว่าไม่อยู่ในรายการที่ได้มีการแจ้งหายหรือยกเลิกเพิกถอนแล้ว หรือมีบัตรที่หมดอายุ นอกจากนี้ในสัญญาระหว่างผู้ถือบัตรและร้านค้า หากผู้ถือบัตรต้องการจะซื้อสินค้าหรือบริการมากกว่าวงเงินดังกล่าว ร้านค้าจะต้องขออนุมัติจากผู้ถือบัตรก่อนขายสินค้าหรือบริการแก่ผู้ถือบัตร ดังนั้น ในกรณีที่บัตรถูกขโมยและถูกแอบอ้างนำไปใช้ หากร้านค้าได้ตรวจสอบความถูกต้องแล้ว และผู้ถือบัตรก็อนุมัติให้ใช้บัตรนั้นซื้อสินค้าหรือบริการเกินวงเงิน (floor limit) ได้โดยเชื่อผลการตรวจสอบของร้านค้าว่าเป็นผู้ถือบัตรที่แท้จริง เช่นนี้ เมื่อผู้ถือบัตรชำระเงินค่าสินค้าหรือบริการแก่ร้านค้าแล้ว แม้ว่าจำนวนเงินดังกล่าวจะเกินอำนาจการซื้อของผู้ถือบัตร (floor limit) ผู้ถือบัตรก็ต้องรับผิดชอบของจำนวนเงินที่เกินวงเงินนั้นตามสัญญาที่ผู้ถือบัตรและผู้ถือบัตรมีต่อกัน เกี่ยวกับการตรวจสอบบัตร เครดิตนั้นศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นหน้าที่ของผู้ถือบัตรที่จะต้องพิสูจน์ถึงความระมัดระวังในการตรวจสอบบัตรเครดิตของร้านค้าด้วย ตัวอย่างเช่น คดี Union Oil Company of California v. Lull 349 p.2d. 243 (Sup. Ct Ore, 1960)⁴

⁴ ข้อเท็จจริงคดีนี้ในหน้า 56-57

ปัญหาที่ควรพิจารณาต่อไปก็คือ กรณีที่บัตรหาย ถูกขโมย เช่นนี้ ผู้ถือบัตร เสริม⁵ จะต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้ถือบัตรหลัก⁶ ในราคาสินค้าที่ซื้อขายโดยการแอบอ้างใช้บัตร เครดิตโดยปราศจากอำนาจหรือไม่

โดยเหตุที่ข้อความในสัญญาาระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตรบางรายซึ่งกำหนดเกี่ยวกับการชำระเงินค่าสินค้าและบริการไว้ว่า ".....สมาชิกบัตรหลักจะต้องรับผิดชอบต่อบริษัทบัตร เครดิตสำหรับค่าสินค้าและบริการนั้นทั้งหมด ซึ่งรวมตลอดถึงค่าสินค้าและบริการทั้งที่ได้เกิดมีขึ้นจากการใช้บัตรหลักและบัตรเสริม สมาชิกบัตรเสริมจะต้องรับผิดชอบต่อบริษัทบัตร เครดิตสำหรับค่าสินค้าและบริการทั้งหมดซึ่งได้เกิดมีขึ้นจากการใช้บัตรเสริมซึ่งได้ออกให้แก่สมาชิกบัตรเสริม ถึงแม้ว่าบริษัทบัตร เครดิตอาจจะส่งรายการ เรียก เก็บเงินตามบัญชีไปยังสมาชิกบัตรหลัก และไม่ได้ส่งไปให้สมาชิกบัตรเสริมก็ตาม" ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวมีความหมายอย่างชัดเจนว่า ผู้ถือบัตรเสริมจะต้องรับผิดชอบในค่าสินค้าและบริการก็แต่เฉพาะสินค้าและบริการที่เกิดจากการใช้บัตรเสริมเท่านั้น ผู้ถือบัตรเสริมหาต้องรับผิดชอบในค่าสินค้าและบริการของผู้ถือบัตรหลักไม่ ด้วย เหตุนี้ความรับผิดชอบของผู้ถือบัตรเสริมจึงไม่มีลักษณะ เป็นลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 297 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าในสัญญาอันหนึ่งอันใดมีบุคคลหลายคนร่วมกันผูกพันกันในอันจะกระทำการชำระหนี้ไซ้ หากกรณีเป็นที่สงสัย ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นจะต้องรับผิดชอบ อย่าง เป็นลูกหนี้ร่วมแม้ถึงว่าเป็นการอันจะแบ่งชำระหนี้ได้" ทั้งนี้เพราะลักษณะของลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 297 นั้น จะต้องมิมีลักษณะที่ในสัญญาอันเดียวกัน เมื่อมีลูกหนี้หลายคนร่วมกันผูกพันในอันที่จะชำระหนี้แล้ว จึงจะถือว่าเป็นลูกหนี้ร่วม⁷

ดังนั้น ในกรณีที่บัตรของผู้ถือบัตรหลักหาย ถูกขโมย ผู้ถือบัตรเสริม จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้ถือบัตรหลักในราคาสินค้าที่ซื้อขายโดยการแอบอ้างใช้บัตรนั้นโดยปราศจากอำนาจ

⁵ ผู้ถือบัตร เสริมคือ บุคคลที่ได้รับบัตร เสริมโดยการร้องขอของผู้ถือบัตรหลัก เพื่อที่จะใช้ร่วมกับบัญชีของผู้ถือบัตรหลัก

⁶ ผู้ถือบัตรหลักคือ ผู้ถือบัตรที่ขอให้บริษัทบัตร เครดิตออกบัตรให้แก่บุคคลอื่น เพื่อใช้ร่วมกับบัญชีของผู้ถือบัตร

⁷ จีต เศรษฐบุตร, วิชากฎหมายแห่งลักษณะทั่วไปแห่งหนี้ (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 79.

(2) ผู้ออกบัตร ได้แก่ บริษัทหรือธนาคารพาณิชย์

เมื่อบัตรหายหรือถูกขโมยผู้ออกบัตรย่อมไม่อาจทราบได้จนกว่าจะได้รับการแจ้งเรื่องบัตรหายหรือถูกขโมยจากผู้ถือบัตร ดังนั้น ในสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตร จึงกำหนดให้ผู้ออกบัตรรับผิดชอบในราคาสินค้าที่ซื้อขายโดยการแอบอ้างใช้บัตรเครดิต ปัญหาที่ควรพิจารณาก็คือ ในกรณีที่ผู้ออกบัตรและร้านค้ามีข้อตกลงระหว่างกันให้ตรวจสอบความถูกต้องของบัตรเครดิตแล้ว เช่นนี้ หากร้านค้าจะเลยหรือประมาทเลินเล่อไม่ตรวจสอบบัตรเครดิต จะมีผลต่อผู้ออกบัตรในการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรหรือไม่

ในกรณีนี้จะเห็นว่า การที่ร้านค้าจะเลยในการตรวจสอบความถูกต้องของบัตรเครดิตซึ่งร้านค้ามีหน้าที่ตามสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรและร้านค้า จึงเท่ากับว่าร้านค้าไม่ได้ทำหน้าที่ของคนให้ครบตามสัญญา และมีผลทำให้ร้านค้าไม่สามารถเรียกเก็บเงินจากผู้ออกบัตรได้ ด้วยเหตุนี้เองจึงมีผลทำให้ผู้ออกบัตรไม่สามารถเรียกเก็บเงินเอาจากผู้ถือบัตรได้ ทั้งนี้เพราะสัญญาบัตรเครดิตให้อำนาจผู้ออกบัตรเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรได้ต่อเมื่อผู้ออกบัตรได้ชำระเงินแก่ร้านค้าแทนผู้ถือบัตรแล้ว ฉะนั้น เมื่อผู้ออกบัตรไม่ได้ชำระเงินให้แก่ร้านค้าเพราะร้านค้าไม่ได้ทำหน้าที่ของคนให้ครบตามสัญญา ผู้ออกบัตรจึงไม่มีอำนาจที่จะเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรได้เกี่ยวกับเรื่องนี้ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่า เป็นหน้าที่ของผู้ออกบัตรที่จะต้องพิสูจน์ถึงความระมัดระวังในการตรวจสอบความถูกต้องของบัตรเครดิตของร้านค้าก่อนที่จะเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตร⁸

⁸Union Oil Company of California v.Lull 249 p.2d (Sup.Ct Ore, 1960) O'Connell, J.said that:

"We think that the indemnity agreement in the instant case must be interpreted as subjecting defendant to liability for sales made through the unauthorized use of its credit cards only if due care is exercised by plaintiff, its agents and privies, to ascertain the authority of the customer who presents the card. That duty to make inquiry must of course be fulfilled by plaintiff's agents and servants in making sales through its own service station If the card is presented at a service station of an associated company . . . . .

(3) ร้านค้าหรือผู้ตกลงรับบัตรเครดิต

โดยปกติแล้ว หากร้านค้าผู้รับบัตรเครดิตเป็นผู้สุจริตมิได้มีส่วนร่วมหรือสนับสนุนให้เกิดการกระทำผิดกรณีบัตรหาย ถูกขโมยและถูกบุคคลอื่นแอบอ้างนำไปใช้ซื้อสินค้าและบริการแล้ว ร้านค้าก็ไม่ต้องรับผิดชอบในราคาสินค้าที่ซื้อขายโดยการแอบอ้างใช้บัตรเครดิตนั้น แต่ถ้าว้านค้ามีส่วนร่วมในการกระทำผิด เช่น ยอมให้ผู้แอบอ้างใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้าจากร้านของคนทั้งที่ทราบว่า บุคคลผู้แอบอ้างนั้นมิใช่ผู้ถือบัตรที่แท้จริง โดยร้านค้าได้ประโยชน์จากการขโมยบัตรนั้นด้วยเช่นนี้ มีผลทำให้ร้านค้าไม่สามารถเรียกเก็บเงินค่าสินค้าที่เกิดจากการแอบอ้างใช้บัตรเครดิตนั้นได้ และผู้ออกบัตรเองก็ไม่มีสิทธิที่จะเรียกเก็บเงินค่าสินค้าดังกล่าวเอาแก่ผู้ถือบัตรได้เช่นกัน ทั้งนี้เป็นไปตามลักษณะของสัญญาบัตรเครดิตนั่นเอง ซึ่งเรื่องนี้ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า หากร้านค้ามีส่วนร่วมยอมให้ผู้แอบอ้างใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้าจากร้านของคนโดยทราบว่า บุคคลผู้แอบอ้างมิใช่ผู้ถือบัตรที่แท้จริงแล้ว ก็จะมีผลให้ผู้ถือบัตรไม่ต้องรับผิดชอบในราคาสินค้าที่ซื้อขายโดยการแอบอ้างใช้บัตรเครดิตนั้น ตัวอย่างเช่น คดี Gulf Refining Company v. William Roofing Company, 208 Ark 362 (1945)

คดีนี้มีข้อเท็จจริงว่า โจทก์เป็นบริษัทน้ำมันชื่อ Gulf Refining Company ได้ฟ้องบริษัท William Roofing เป็นจำเลย โดยกล่าวหาว่า จำเลยได้ขอให้โจทก์ออกบัตรเครดิตให้แก่คนขับรถบรรทุกซึ่งเป็นลูกจ้างของจำเลยจำนวน 8 ใบ โดยมีข้อ

---

with whom plaintiff has an agreement to make reimbursement for sales made through the use of plaintiff's credit card, then, although the law of agency is not applicable, plaintiff's right to recover for such sales is, nevertheless, no greater than the right of the dealer who made the sale. It is possible to regard plaintiff as the assignee of the dealer's claim against the card owner, in which case plaintiff would take the assignment of the claim subject to the infirmities with which it was encumbered in the hands of the dealer-assignor."

ความปรากฏบนบัตร เครดิตแต่ละใบว่า "บริษัทจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดจากการใช้บัตร
 เครดิต และถ้าบัตรหายบริษัทจะต้องรีบแจ้งให้ผู้ถือบัตรทราบทันที" โจทก์จึงส่งมอบบัตร เครดิต
 ดังกล่าวให้แก่คนขับรถบรรทุกของจำเลย ต่อมาปรากฏว่า ลูกจ้างคนหนึ่งของร้านค้าที่รับบัตร
 เครดิตได้ยกยอบัตรเครดิตใบหนึ่งจากคนขับรถบรรทุกของจำเลย และนำไปใช้ซื้อสินค้าและบริการ
 ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้ปลอมลายมือชื่อของคนขับรถบรรทุกของจำเลยในหลักฐานการซื้อขาย
 (Sales Slip) ด้วย จากพยานหลักฐานต่าง ๆ ปรากฏว่า ร้านค้าที่ตกลงรับบัตร เครดิตบาง
 แห่งมีส่วนร่วมสนับสนุนการกระทำผิดของลูกจ้างดังกล่าวด้วย ดังนั้นผู้พิพากษาของ Arkansas
 Supreme Court จึงได้พิพากษายกฟ้องโจทก์โดยให้เหตุผลว่า

1. การสมรู้ร่วมคิดของร้านค้าที่รับบัตร เครดิตโดยรู้อยู่แล้วว่า เป็นบัตร
 ที่ได้มาจากการกระทำผิด ถือเป็นข้อต่อสู้ของผู้ถือบัตรที่จะนำมาอ้างแก่ผู้ถือบัตรได้ โดยไม่
 คำนึงถึงว่าร้านค้าจะเป็นตัวแทนของผู้ถือบัตรหรือเป็นเพียงคู่สัญญาของผู้ถือบัตรทั้งนี้เพราะ
 ผู้ถือบัตรเป็นเพียงผู้รับโอนหลักฐานการซื้อขาย (Sales Slip) จากร้านค้าเท่านั้น
2. แม้ว่าในสัญญาระหว่างผู้ถือบัตรและผู้ถือบัตรจะกำหนดให้ผู้ถือบัตรรับ
 ผิดในราคาสินค้าทั้งหมดที่เกิดจากการใช้บัตร เครดิตก็ตาม แต่ก็มี ความหมายโดยนัยว่า ร้านค้า
 ผู้รับบัตรต้องสุจริตด้วย
3. ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่าการสมรู้
 ร่วมคิดของร้านค้าเป็นเหตุใกล้ชิดกับการกระทำผิดเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้า หรือบริการโดยการแอบอ้าง
 ใช้บัตร เครดิตที่ได้มาจากการกระทำผิดนั้น ด้วยเหตุนี้ร้านค้าจึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิด
 ขึ้น
4. ด้วยเหตุผลดังกล่าว ศาลจึงไม่อาจบังคับให้ผู้ถือบัตรต้องรับผิดชอบในราคา
 สินค้าที่ซื้อขายโดยการแอบอ้างใช้บัตร เครดิตนั้น เนื่องจากหลักที่ว่า คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างเป็น
 ผู้บริสุทธิ์ (Innocent party) เพราะฉะนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงควรตกอยู่กับบุคคลซึ่ง
 เดิมต้องรับภาระความรับผิดในราคาสินค้าที่ซื้อขายอยู่ก่อนแล้วนั้นคือ ผู้ถือบัตร และเนื่องจาก
 ผู้ถือบัตรเอง สามารถไล่เบียดเอากับร้านค้าให้ต้องรับผิดชอบได้โดย เหตุผลที่เกี่ยวกับการกระทำความ
 ผิดของร้านค้าเอง

(4) ผู้ขโมยบัตร เครดิต

ผู้ขโมยบัตร เครดิต คือ บุคคลผู้แอบอ้างนำบัตรเครดิตไปใช้โดยปราศจาก
 อำนาจ (unauthorized use) ซึ่งได้ให้คำนิยามของการใช้โดยปราศจากอำนาจ (unauthorized

use) ในมาตรา 103 (o) ว่าหมายถึง "การใช้บัตรโดยบุคคลอื่นใดที่มีใช้ผู้ถือบัตร ไทยมิได้รับมอบอำนาจโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย หรือโดยมิได้มีการเช็ดให้เห็นว่าเป็นผู้มีอำนาจในการใช้บัตรดังกล่าว และผู้ถือบัตรไม่ได้รับประโยชน์จากการนั้น"⁹

มาตรา 103 (m) บัญญัติว่า ผู้ถือบัตรหมายถึง "บุคคลซึ่งมีข้อตกลงไว้กับผู้ออกบัตรว่าจะยินยอมชดใช้หนี้อันเกิดจากการออกบัตรเครดิตให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง"¹⁰

ด้วยเหตุนี้ ตามความหมายของ TILA คำว่า "unauthorized use" จะต้องมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ

1. จะต้องไม่มีการมอบอำนาจให้ใช้บัตรไม่ว่าโดยปริยายหรือโดยชัดแจ้งจากผู้ถือบัตรตัวอย่างเช่น คดี Walker Bank & Trust Co, v, Jones ชัดแจ้งจริงโดยยอมมีว่า นาง Jones ได้ขอให้เปิดใช้บัญชี Visa และ Master Charge ไว้กับธนาคารในปี ค.ศ. 1977 และขอให้ธนาคารออกบัตรเครดิตให้สองใบสำหรับตนเองและสามี ต่อมา นาง Jones ได้หย่ากับสามี ดังนั้นจึงได้แจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังธนาคารว่า คนไม่ประสงค์จะให้สามีใช้บัตรเครดิตนั้นอีกต่อไป ธนาคารจึงได้ยกเลิกบัญชีที่ได้เปิดไว้และขอให้ส่งบัตรทั้งหมดคืนให้แก่ธนาคาร แต่ทั้งสามีและภรรยายังคงยึดถือบัตรนั้น และยังใช้บัตรซื้อสินค้าและบริการอยู่จนถึงเดือนมีนาคม ค.ศ. 1978 จึงได้ส่งคืนบัตรให้แก่ธนาคารซึ่งในขณะนั้นมีหนี้ค่าสินค้าที่ค้างชำระถึงจำนวน \$2,685.70 ธนาคารจึงได้ฟ้องร้องบังคับชำระหนี้จำนวนดังกล่าวจากนาง Jones

⁹ Truth in Lending Act:

103. Definitions and rules of construction

(0) The term "unauthorized use" means a use of credit card by a person other than the cardholder who does not have actual, implied, or apparent authority for such use and from which the cardholder receives no benefit.

¹⁰ (m) The term "cardholder" means any person to whom a credit card is issued or any person who has agreed with the card issuer to pay obligations arising from the issuance of a credit card to another person.

ประเด็นข้อกฎหมายมีอยู่ว่า การใช้บัตรเครดิตโดยสามีของนาง Jones หลังจากทีนาง Jones ได้แจ้งแยกเลิกกับทางธนาคารแล้ว แต่ทั้งตนเองและสามียังคงใช้บัตรนั้นซื้อสินค้าเรื่อยมา แม้ว่าทางธนาคารจะได้เรียกร้องให้ส่งบัตรคืนตามข้อกำหนดในสัญญา จะถือว่าเป็นการใช้บัตรโดยปราศจากอำนาจ (unauthorized use) ตาม TILA หรือไม่ ศาลสูงสุดของมลรัฐ Utah โดยความเห็น 3-2 คัดลีนยืนตามการชี้ขาดมีพิพาทข้อกฎหมายของ district court ว่า การกระทำของสามีของนาง Jones ไม่ถือว่าเป็นการใช้บัตรเครดิตโดยปราศจากอำนาจ (unauthorized use) ตามความหมายของ TILA ดังนั้นนาง Jones จึงต้องรับผิดชอบใช้เงินจำนวนดังกล่าวให้แก่ธนาคาร โดยให้เหตุผลว่า การที่นาง Jones ได้ขอให้ทาง ธนาคารออกบัตรให้กับสามีโดยมีชื่อและลายมือชื่อของสามีอยู่ในบัตร เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเข้าใจแก่พ่อค้าโดย เหตุผลและความระมัดระวังอันสมควรว่า สามีของคนมีอำนาจในการใช้บัตรเครดิต การที่นาง Jones แจ้งยกเลิกการใช้บัตรของสามีคือทางธนาคารไม่มีผลเป็นการลดความเข้าใจดังกล่าว¹¹

(2) ผู้ถือบัตรจะต้องไม่ได้รับประโยชน์อย่างใดจากการที่บุคคลอื่นนำบัตรของตนไปใช้ กล่าวคือ แม้บุคคลอื่นนำบัตรเครดิตของผู้ถือบัตรที่แท้จริงไปใช้โดยปราศจากอำนาจหรือความยินยอมของผู้ถือบัตรก็ตาม หากผู้ถือบัตรได้รับประโยชน์จากการใช้บัตรนั้นด้วยแล้ว กรณีเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นการใช้บัตรเครดิตโดยปราศจากอำนาจ (unauthorized use) ตัวอย่างเช่น คดี Martin v. American Express, Inc., Ala.Civ App. 1978 361 So, 2d 597¹² ซึ่งมีข้อเท็จจริงโดยย่อว่าในเดือนเมษายน ค.ศ 1975 นาย Robert A. Martin จำเลยซึ่งเป็นผู้ถือบัตรเครดิตของบริษัท American Express ใจทกได้มอบบัตรเครดิตของเขาให้แก่ นาย E.L.McBride ใช้ซื้อสินค้าและบริการเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจที่ทั้งสองทำร่วมกัน นาย McBride ได้นำบัตรเครดิตมาคืนให้จำเลยในเดือนพฤษภาคม และในเดือนมิถุนายนจำเลยได้รับใบเรียกเก็บเงินจากใจทกจำนวน \$5,300 จำเลยได้ปฏิเสธที่จะชำระหนี้

¹¹อนันต์ จันทโรภากร, "มิตุหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (credit cards) ในประเทศสหรัฐอเมริกา" วารสารนิติศาสตร์ (มีนาคม 2529) : 24.

¹²Clarkson, Kenneth W., West's business law, text & cases (St. Paul, West Pub, 1980) p.781-783.

นั้นโดยอ้างว่า จำเลยได้บอกให้นาย McBride ใช้บัตรเครดิตได้ไม่เกินจำนวนเงิน \$500 และจำเลยยังได้แจ้งทางจดหมายให้โจทก์ทราบก่อนที่จำเลยจะได้มอบบัตรเครดิตให้แก่ นาย McBride โดยในจดหมายจำเลยได้ขอร้องให้โจทก์ไม่ให้ นาย McBride ใช้จ่ายเกิน \$ 1,000 ผู้พิพากษาแห่งศาลของรัฐ Alabama (Court of Civil Appeals of Alabama) ได้พิพากษาให้จำเลยต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตให้แก่โจทก์ โดยศาลให้เหตุผลว่า การที่จำเลยซึ่งเป็นผู้ถือบัตรยินยอมให้บุคคลอื่นนำบัตรเครดิตของตนไปใช้ แม้ความจริงจะปรากฏว่า จำเลยได้บอกกล่าวโดยวาจากับบุคคลนั้นให้ใช้จ่ายได้ไม่เกิน \$ 500 ก็ตาม ก็มีได้หมายความว่า ถ้าบุคคลที่ตนได้มอบบัตรเครดิตให้ใช้นั้นนำบัตรเครดิตไปซื้อสินค้าหรือบริการเกิน \$500 แล้ว จำเลยจะไม่ต้องรับผิดชอบในราคาสินค้าหรือบริการที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตนั้น การกระทำของนาย McBride จึงหาใช่เป็นการกระทำโดยปราศจากอำนาจตามความหมายของ TILA ไม่ จำเลยจึงต้องรับผิดชอบในราคาสินค้าที่ซื้อขายโดยการที่ใช้บัตรให้แก่โจทก์

จะเห็นว่า การให้คำนิยามของการใช้บัตรโดยปราศจากอำนาจ (unauthorized use) ของ TILA นั้น เป็นคำนิยามที่หยิบยืมถ้อยคำของกฎหมายลักษณะตัวแทนมาใช้และมีผู้ให้ความเห็นว่าการตีความถ้อยคำในมาตรา 103 (m) และ (o) ควรเป็นไปตามแนวทางเดียวกับกฎหมายลักษณะตัวแทนเกี่ยวกับการมอบอำนาจโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย (actual or implied authority) และตัวแทนเชิด (apparent authority)¹³

สำหรับประเทศไทย เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายควบคุมบัตรเครดิตอย่างเช่นต่างประเทศจึงยังไม่มีนิยามของคำว่า "การใช้บัตรโดยปราศจากอำนาจ" (unauthorized use) แต่อย่างไรก็ตามในกฎหมายลักษณะตัวแทนของเราปรากฏคำว่า "ทำการโดยปราศจากอำนาจ" ในมาตรา 812 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างใด ๆ เพราะความประมาทเลินเล่อของตัวแทนก็ดี เพราะไม่ทำการเป็นตัวแทนก็ดี หรือเพราะทำการโดยปราศจากอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจก็ดี ท่านว่าตัวแทนจะต้องรับผิดชอบ" ซึ่งความหมายของการทำการโดยปราศจากอำนาจนั้นหมายถึงว่า ตัวแทนไปทำการใดที่ตัวการมิได้

¹³ อนันต์ จินทรโสภากร, "ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (credit cards) ในประเทศสหรัฐอเมริกา," วารสารนิติศาสตร์ (มีนาคม 2529) : 24.

มอบหมายให้ทำการนั้นแทนเลย¹⁴ และในมาตรา 823 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า "ถ้าตัวแทนกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือท่านนอกทำเหนือขอบอำนาจก็ดี ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันตัวการ เว้นแต่ตัวการจะให้สัตยาบันแก่การนั้น" ซึ่งคำว่า "กระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจ" ตามมาตรานี้ หมายความว่า ตัวแทนกระทำการใดอันอยู่นอกเหนือขอบเขตที่ตัวการจะทำได้เอง เช่น ในกรณีของตัวการซึ่งเป็นตัวการซึ่งเป็นนิติบุคคลย่อมมีขอบเขตวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้นแน่นอน ตัวการจะมอบอำนาจให้ตัวแทนกระทำการแทนได้ก็แต่เฉพาะกิจการที่อยู่ภายในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ของตัวการเท่านั้น ถ้าตัวแทนไปกระทำการใดอันอยู่นอกวัตถุประสงค์ดังกล่าว ถือได้ว่า "กระทำโดยปราศจากอำนาจ"¹⁵ แต่เนื่องจากสัญญาบัตร เครดิตมิได้ เป็นสัญญาตัวแทน ดังนั้นจึงไม่อาจนำคำในกฎหมายลักษณะตัวแทนมาใช้บังคับได้

อย่างไรก็ตามการที่ผู้ขายโมบายบัตรเครดิตแอบอ้างมาขายบัตรของผู้อื่นไปใช้ย่อมมีความรับผิดชอบละเมิด ตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า "ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น" และเนื่องจากความเสียหายที่เกิดจากการใช้บัตรโดยปราศจากอำนาจเป็นผลโดยตรงของการละเมิดของผู้ขายโมบายบัตรเครดิต ฉะนั้น ผู้ขายโมบายบัตรเครดิตจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นด้วย ซึ่งค่าสินไหมทดแทนจะใช้เพียงใดนั้น มาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด กล่าวคือ ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลนั่นเอง

¹⁴ กมล สนธิเกษศริน, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทนและนายหน้า (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 70.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

นอกจากบุคคลผู้ใช้บัตรเครดิตโดยปราศจากอำนาจจะมีความผิดทางแพ่งดังกล่าว แล้วบุคคลผู้ใช้บัตรโดยปราศจากอำนาจยังมีความผิดในทางอาญาคด้วย คือ

1. ความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์ ตามมาตรา 334 แห่งประมวลกฎหมายอาญา
2. ความผิดฐานฉ้อโกง ตามมาตรา 342 (1) แห่งประมวลกฎหมายอาญา กล่าวคือการที่บุคคลอื่นแอบอ้างนำบัตรของผู้อื่นไปใช้โดยปราศจากอำนาจ เป็นการใช้อุบายหลอกลวง ร้านค้าว่าตนคือ บุคคลคนเดียวกับผู้มีชื่อในบัตรจึงมีอำนาจใช้บัตรเครดิตนั้น เพื่อให้ไปซึ่งสินค้า หรือทรัพย์สินของร้านค้า
3. ความผิดฐานปลอมเอกสาร ตามมาตรา 264 แห่งประมวลกฎหมายอาญา คือ การลงลายมือชื่อปลอมในหลักฐานการซื้อขาย (Sales Slip)

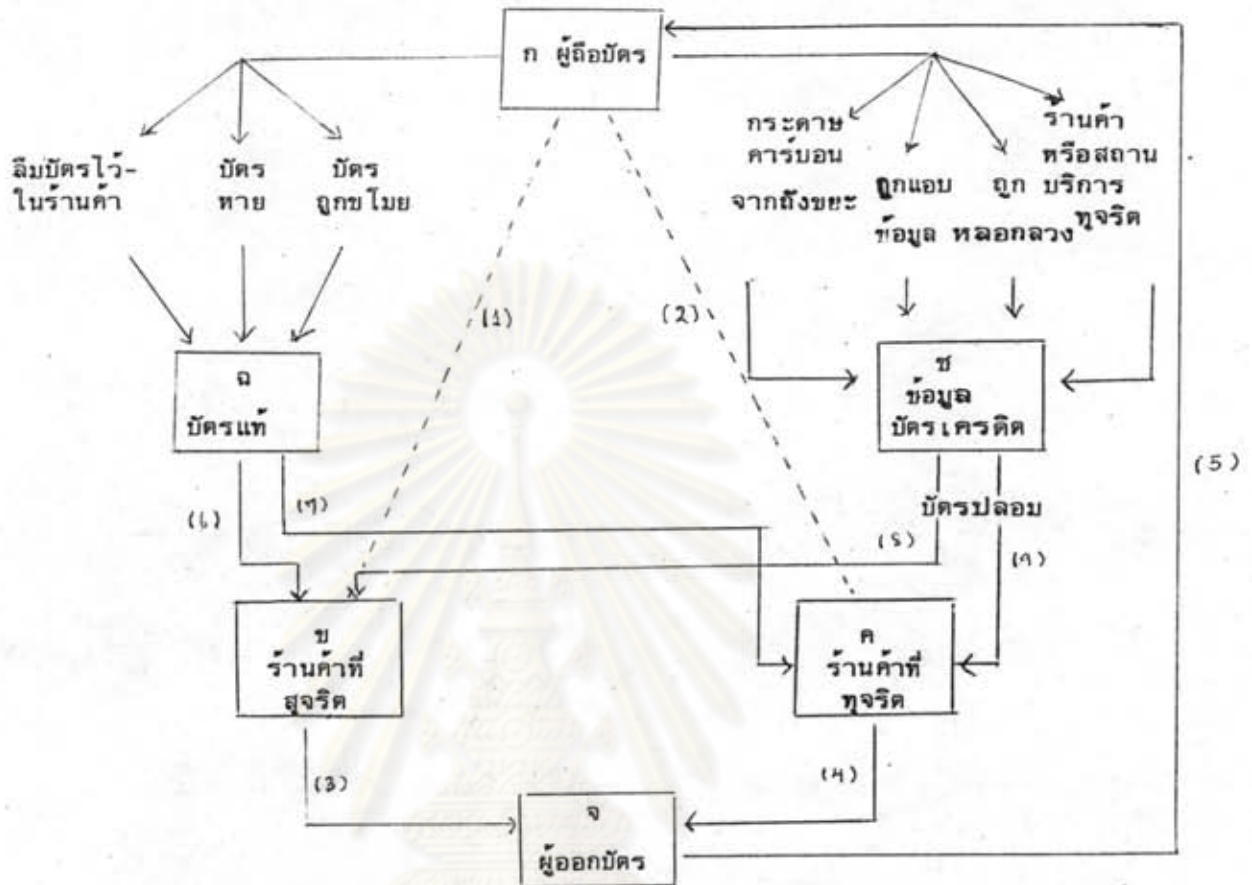
3.2 การปลอมบัตรเครดิต

วิธีการปลอมบัตรเครดิตมีได้ 2 วิธีคือ

1. การใช้บัตรเครดิตที่แท้จริงซื้อสินค้าหรือบริการจากร้านค้าโดยการปลอมลายมือชื่อของเจ้าของบัตรในหลักฐานการซื้อขาย (Sales Slip)
2. ปลอมบัตรเครดิตขึ้นใหม่ทั้งใบ โดยอาศัยข้อมูลบัตรเครดิตของบุคคลอื่น เช่น ชื่อ-สกุล หมายเลขบัตร และวันที่บัตรหมดอายุ

ลักษณะของการปลอมบัตรเครดิตส่วนมากมิได้กระทำเพียงคนเดียว หากแต่ร่วมกระทำกันเป็นกลุ่มบุคคล (Organized Crime) มีการแบ่งความรับผิดชอบอย่าง เป็นสัดส่วน คึงแผนผังที่แสดงประกอบ¹⁶

¹⁶ เลอสรร ธนสุกาญจน์, "ลองของบัตรเครดิต," ลลนา (กุมภาพันธ์ 2527): 25.

จากรูป ความลูกศรเส้นประ (---) แสดงถึงการใช้บัตรเครดิตอย่างสุจริตตามปกติของผู้ถือบัตร เริ่มต้นจากการที่ผู้ถือบัตร (ก) ใช้บัตรเครดิตซื้อสินค้าและบริการ (1,2) จากร้านค้า ซึ่งอาจเป็นร้านค้าที่สุจริต (ข) หรือทุจริต (ค) ก็ได้ เสร็จแล้วร้านค้าเหล่านี้ก็จะแจ้งหนี้ (3,4) มายังธนาคารหรือบริษัทผู้ออกบัตร (จ) และในที่สุดผู้ออกบัตรก็จะทำการเรียกเก็บเงิน (5) มายังผู้ถือบัตร (ก)

แต่กรณีอาชญากรรมบัตรเครดิตคือ การปลอมบัตรเครดิตนั้น แบ่ง เป็น

- กรณีใช้บัตรเครดิตที่แท้จริง (ฉ) อาจถูกปลอมได้ เช่น ผู้ถือบัตรทำบัตรหาย ถูกขโมย ผู้กระทำความผิด (ในที่นี้เรียกว่าอาชญากรรมบัตรเครดิต) ก็จะนำบัตรตัวจริงไปใช้ประกอบอาชญากรรมในร้านค้าที่สุจริต (6) (7) หรือร้านค้าที่ทุจริต ที่เป็นพวกเดียวกัน
- กรณีปลอมบัตรเครดิตขึ้นทั้งไป วิธีที่อาชญากรรมบัตรเครดิตจะได้ข้อมูลบัตรเครดิตไปมีอยู่หลายทาง เช่น ร้านค้าไม่สุจริตอาจนำข้อมูลบัตรเครดิตของลูกค้าที่รู้คามาจากบัตรเครดิตจริงไปขายให้อาชญากรรมบัตรเครดิต หรืออาชญากรรมบัตรเครดิตอาจได้ข้อมูลจากบัตรที่แท้จริงที่ผู้กระทำความผิดกลุ่มอื่นได้มาและขายข้อมูลต่อกันเป็นทอด ๆ หรืออาชญากรรมบัตรเครดิตอาจจะคอยดูลงและจดจำ

ข้อมูลของบัตรเครดิตไว้ในขณะที่ผู้ถือบัตรไหลหรือในขณะที่เอาบัตรออกมาใช้ หรืออาจได้ข้อมูลจากกระดาษคาร์บอนคัทที่แนบอยู่กับหลักฐานการซื้อขาย (Sales Slip) ที่ร้านค้ารวบรวมไปถึงในถังขยะ วิธีนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า ตามแหล่งศูนย์การค้าของเมือง New York อาชญากรบัตรเครดิตสามารถใช้วิธีนี้หาข้อมูลของบัตรเครดิตได้ราว 200-300 เลขหมายต่อ 1 วัน (ประมาณ 20-30 ร้านค้า) และเมื่อข้อมูลบัตรเครดิตตกไปอยู่ในมือของพวกอาชญากรบัตรเครดิตแล้ว ก็จะนำข้อมูลที่ไปปับลงบนบัตรเปล่าที่ทำปลอมขึ้น ได้ผลออกมาเป็นบัตรปลอม (ข) ซึ่งผู้กระทำผิดสามารถนำไปใช้ได้ตามร้านค้าที่สุจริต (8) และร้านค้าที่ทุจริต (9) และร้านค้าเหล่านี้ก็จะแจ้งตัวเลขค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้า และบริการมายังผู้ออกบัตร (3,4) อันเป็นการครบวงจรของอาชญากรบัตรเครดิต

สำหรับในประเทศไทยพบว่า ปัจจุบันตัวแทนบัตรเครดิตต่าง ๆ กำลังประสบปัญหาบัตรเครดิตปลอมระบาดกระจายไปซื้อสินค้าตามร้านค้าต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะในจังหวัดใหญ่ ๆ เช่น เชียงใหม่ หาดใหญ่ กรุงเทพฯ โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ พบมากที่ประตูน้ำ พัดลมพงษ์ สุขุมวิท ทั้งนี้แหล่งที่มาของบัตรเครดิตปลอมส่วนใหญ่พบที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยร่วมมือกับร้านค้าที่เป็นผู้ให้รายชื่อผู้ถือบัตร จากนั้นก็จะให้ร้านค้านำไปเข้าเครื่องรูด และส่งสำเนาใบแจ้งหนี้ (Sales Slip) ซึ่งเป็นหลักฐานมายังบริษัทหรือธนาคารผู้ออกบัตรในกรุงเทพฯ เพื่อขอเก็บเงิน และนำเงินที่ได้มาแบ่งปันกัน โดยให้แก่ร้านค้า 25 % บัตรเครดิตปลอมดังกล่าวส่วนหนึ่งผลิตมาจากต่างประเทศ แต่จะมามีเลขรหัสลูกค้าภายในประเทศ โดยมีแหล่งใหญ่ที่จังหวัดเชียงใหม่¹⁷

บุคคลผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาปลอมบัตรเครดิต ได้แก่

1. ในการพิจารณาบัตรเครดิตที่แท้จริงนั้นไปซื้อสินค้าจากร้านค้าโดยกาปลอมลายมือชื่อของเจ้าของบัตรในใบแจ้งหนี้ (Sales Slip) ที่เกิดจากการซื้อสินค้าและ /บริการ ได้กล่าวแล้วในหัวข้อเรื่องบัตรหาย ถูกขโมย ดังนี้ จึงไม่ขอกล่าวซ้ำอีก
2. กรณีปลอมบัตรใหม่ขึ้นทั้งใบ บุคคลที่ต้องรับผิดชอบ ได้แก่

¹⁷ ฐานเศรษฐกิจ. (20 สิงหาคม 2527): 1.

1) ผู้ถือบัตร ซึ่งเป็นผู้ถือบัตรเครดิต มิได้ทราบว่าบัตรของตนถูกปลอมอีกทั้งข้อสัญญาระหว่างผู้ถือบัตรและผู้ออกบัตร มิได้กล่าวถึงเรื่องความรับผิดชอบในการปลอมบัตรไว้ ดังนั้น ผู้ถือบัตรจึงไม่ต้องรับผิดชอบในการปลอมแต่อย่างใด

2) ผู้ออกบัตร แน่แน่นอนที่เมื่อเกิดมีการปลอมบัตร เครดิตขึ้น ผู้เสียหายก็คือผู้ออกบัตร ทั้งนี้เพราะ ในสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตร ได้ระบุไว้ว่า บัตรเครดิตยังคงเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ออกบัตรอยู่ ฉะนั้น เมื่อมีการปลอมบัตร เครดิตผู้ออกบัตรจึงมีสิทธิที่จะดำเนินการตามกฎหมายในการ เอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

3) ร้านค้า ร้านค้าที่สุจริตหรือมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ย่อมจะไม่มีความคิด แต่สำหรับร้านค้าที่ทุจริตหรือมีส่วนสนับสนุนหรือร่วมใจในการกระทำความผิด ย่อมมีความคิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา กล่าวคือ ในทางแพ่งร้านค้าที่มีส่วนร่วมในการทุจริตย่อมถือได้ว่าเป็นผู้ทำละเมิด ตามมาตรา 420 แห่ง ป.พ.พ. ซึ่งเรื่องนี้ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อเรื่องบัตรหาย ถูกขโมย เรื่องความรับผิดชอบของผู้ออกบัตรและทางอาญา ร้านค้าย่อมมีความผิดฐานเป็นตัวการในการปลอมเอกสาร หรือ เป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดฐานปลอมเอกสาร

4) ผู้ปลอมบัตร เครดิต เนื่องจากผู้ปลอมบัตร เครดิต เป็นผู้ทำให้เกิดการกระทำความผิด ทำให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของบัตร เครดิต ด้วยเหตุนี้ ผู้ปลอมบัตร เครดิตจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดนั้นในทางแพ่งตามมาตรา 420 แห่ง ป.พ.พ.

นอกจากนี้ผู้ปลอมบัตร เครดิตยังต้องรับผิดชอบในทางอาญาในความผิดฐานปลอมเอกสาร ซึ่งผู้ออกบัตร เป็นผู้เสียหาย และมีความผิดฐานฉ้อโกงร้านค้าที่สุจริตด้วย

3.3 สิทธิของผู้ถือบัตรที่จะยกข้อต่อสู้ที่มีอยู่ตามสัญญาซื้อขายกับร้านค้า เพื่อปฏิเสธการชำระหนี้ทั้งหมด หรือแค่บางส่วนกับผู้ออกบัตร

เมื่อร้านค้าซึ่ง เป็นผู้ตกลงรับบัตร เครดิต เป็นฝ่ายผิดสัญญา ปัญหาทางกฎหมายที่ควรพิจารณาก็คือ ผู้ถือบัตรซึ่งซื้อสินค้าจากร้านค้าดังกล่าวมีสิทธิที่จะยกข้อต่อสู้ที่มีต่อร้านค้าขึ้นต่อสู้เพื่อปฏิเสธการชำระหนี้ทั้งหมดหรือแค่บางส่วนกับผู้ออกบัตรได้หรือไม่

ในกรณีที่บัตร เครดิตมีคู่สัญญา เกี่ยวข้องเพียงสองฝ่าย กล่าวคือ ร้านค้ากับผู้ออกบัตร เป็นบุคคลคนเดียวกัน ซึ่งจากการศึกษาในบทที่ 2 พบว่า บัตร เครดิตที่มีคู่สัญญาสองฝ่ายนั้น นิติสัมพันธ์ของคู่สัญญาจะอยู่ภายใต้กฎหมายลักษณะซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นสำคัญ และเนื่องจากสัญญาซื้อขายระหว่างผู้ถือบัตรกับร้านค้า เป็นสัญญาต่างตอบแทน จึงมี

ผลทำให้สัญญาดังกล่าวตกอยู่ภายใต้กฎหมายลักษณะสัญญาว่าด้วยผลแห่งสัญญาตามประมวลกฎหมาย
แห่งและพาณิชย์ด้วย ดังนั้น หากร้านค้าเป็นฝ่ายผิดสัญญา เช่น ส่งมอบสินค้าไม่ได้มาตรฐานตาม
ที่กำหนด ผู้ถือบัตรในฐานะผู้ซื้อย่อมปฏิเสธการชำระหนี้กับร้านค้าได้ ตามมาตรา 369 แห่ง
ประมวลกฎหมายแห่งและพาณิชย์ ซึ่งมีบัญญัติว่า "ในสัญญาต่างตอบแทนนั้นคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอม
ชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้หรือขอปฏิบัติชำระหนี้ก็ได้ แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้
บังคับ ถ้าหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนด"

ในกรณีที่มีบัตรเครดิตมีคู่สัญญาเกี่ยวข้องกับสามฝ่าย คือ ผู้ซื้อเป็นผู้ถือบัตรร้านค้าเป็น
ผู้ตกลงรับบัตรเครดิต และธนาคารหรือบริษัทบัตรเครดิตเป็นผู้ออกบัตรนั้นในต่างประเทศ
เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากยังมีความสับสนเกี่ยวกับฐานะทางกฎหมายของสัญญา
บัตรเครดิต โดยยังไม่เป็นที่แน่นอนว่า สัญญาบัตรเครดิตเป็นเรื่องสัญญาโดยตรง (direct
obligation) หรือการโอนสิทธิเรียกร้อง (assignment) ซึ่งก่อให้เกิดผลที่ต่างกัน
กล่าวคือ ถ้าสัญญาบัตรเครดิตเป็นเรื่องสัญญาโดยตรง (direct obligation) แล้ว จะต้อง
ถือว่า ความสมบูรณ์ของสัญญาระหว่างผู้ถือบัตรและผู้ออกบัตรแยกออกจากสัญญาซื้อขาย ในกรณี
นี้ผู้ถือบัตรย่อมไม่สามารถยกข้อต่อสู้ใด ๆ ที่คนมีอยู่กับร้านค้า เพื่อใช้ยันกับผู้ถือบัตรในอันที่จะ
ปฏิเสธการชำระหนี้หรือหักกลบลบหนี้ แต่ถ้าถือตามทฤษฎีการโอนสิทธิเรียกร้อง (assignment)
โดยหลักทั่วไปแล้ว ผู้รับโอนไม่มีสิทธิติดว่าผู้โอน ดังนั้น ผู้ถือบัตรจึงมีสิทธิยกข้อต่อสู้ที่มีอยู่ตาม
สัญญาซื้อขายกับร้านค้าเพื่อใช้ยันกับผู้ถือบัตรได้¹⁸ ดังนั้นด้วย เหตุความไม่รู้ถึงฐานะทาง
กฎหมายของบัตรเครดิตนี้เอง จึงก่อให้เกิดการโต้แย้งระหว่างผู้ถือบัตรและผู้ถือบัตรขึ้น
โดยผู้ถือบัตรย่อมถือทฤษฎีสัญญาโดยตรง (direct obligation) เป็นสำคัญเพื่อมิให้
ผู้ถือบัตรยกข้อต่อสู้ที่มีต่อร้านค้าขึ้นต่อสู้เพื่อปฏิเสธการชำระหนี้กับผู้ถือบัตรได้ ทั้งนี้เพราะใน
ทัศนะของผู้ถือบัตรมักจะมองปัญหาว่าการใช้บัตรเครดิตนั้น เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่
ผู้ถือบัตรเกี่ยวกับวิธีการชำระเงินเท่านั้น ผู้ถือบัตรมิได้มีเจตนาที่จะเข้าไปพัวพันในนิติกรรม
ที่ทำขึ้นระหว่างผู้ถือบัตรและร้านค้า และเป็นไปไม่ได้ที่จะให้ผู้ถือบัตรตรวจสอบว่าร้านค้า
รายใด เป็นร้านค้าที่ดีหรือไม่ในการที่จะไม่ผิดสัญญาซื้อขาย และโดยที่ปัญหาข้อพิพาทนั้น เป็น

¹⁸อนันต์ จันทโรภากร, "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (credit cards) ในประเทศสหรัฐอเมริกา" วารสารนิติศาสตร์ (มีนาคม 2529), หน้า 19.

ปัญหาอันเกิดจากสัญญาซื้อขายระหว่างผู้ถือบัตรและร้านค้า ดังนั้น หากผู้ถือบัตรมีข้อต่อสู้ใด ๆ อันเนื่องมาจากสัญญาซื้อขายควรที่จะให้ผู้ถือบัตรและร้านค้าไปว่ากล่าวกันเองหามีส่วนกระทบกระเทือนต่อสิทธิของผู้ถือบัตรในอันที่จะได้รับชำระหนี้จากผู้ถือบัตรไม่ นอกจากนี้ถ้าภาระในทางค่าใช้จ่าย และการเสี่ยงภัยอันเนื่องมาจากข้อพิพาทในสัญญาซื้อขายระหว่างร้านค้าและผู้ถือบัตร ต้องตกอยู่กับผู้ถือบัตร ผู้ถือบัตรจำเป็นที่จะต้องผลักภาระนั้นให้ผู้บริโภค โดยการเรียกเก็บค่าสมาชิกและค่าธรรมเนียมทั้งจากผู้ถือบัตรและร้านค้าที่เป็นสมาชิกให้สูงขึ้น ซึ่งผลเสียจะตกอยู่กับผู้บริโภค และอาจทำให้การใช้จ่ายบัตรไม่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายตาม เป้าหมายในการพัฒนาธุรกิจ เท่าที่ควรจะเป็น แต่สำหรับทางด้านทัศนคติของผู้ถือบัตรในฐานะผู้บริโภคก็จะกล่าวว่าผู้ถือบัตรนั้นได้เปรียบในฐานะทางเศรษฐกิจและอำนาจในการเจรจาต่อรอง เพราะฉะนั้นภาระเหล่านี้สมควรตกอยู่กับผู้ถือบัตร และผู้ถือบัตรสามารถที่จะกำหนด เป็นข้อตกลงในสัญญา ระหว่างร้านค้ากับผู้ถือบัตรว่า กรณีที่ผู้ถือบัตรปฏิเสธไม่ชำระหนี้โดยยกข้อต่อสู้ที่มีต่อร้านค้า อันเนื่องมาจากสัญญาซื้อขายขึ้นยืนกับผู้ถือบัตร ในกรณีนี้ ผู้ถือบัตรย่อมสามารถเรียกร้องให้ร้านค้ารับผิดชอบ เพื่อความเสียหายอันเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ผู้ถือบัตรควรมีหน้าที่ตรวจสอบความน่าเชื่อถือและไว้วางใจของร้านค้า และควรที่จะรับ เฉพาะร้านค้าที่ดี เข้า เป็นสมาชิกในโครงการเท่านั้น¹⁹

ด้วยเหตุแห่งทัศนคติไม่ตรงกันนี้เอง จึงทำให้ข้อโต้เถียงระหว่างผู้ถือบัตรและผู้ถือบัตร ดังกล่าวยังคงมีอยู่เรื่อยมา แม้ว่าจะมีการนำคดีมาสู่ศาลก็ตาม แต่ก็หาได้ยอมรับกันเป็นบรรทัดฐานไม่ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1974 รัฐสภาสหรัฐฯ ได้ออกกฎหมายฉบับหนึ่งชื่อ Fair Credit Billing Act (FCBA)²⁰ โดยมาตรา 170 ของบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวได้กล่าวถึงสิทธิของผู้ถือบัตร เครดิตไว้ว่า

¹⁹อนันต์ จันทโรภากร, "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (credit cards) ในประเทศสหรัฐอเมริกา" วารสารนิติศาสตร์ (มีนาคม 2529), หน้า 19.

²⁰Fair Credit Billing Act เป็นชื่อ Title III Consumer Credit Protection Act เนื้อความตามกฎหมายฉบับนี้ระบุถึงการรับรองคุ้มครองต่าง ๆ ในกรณีเกิดการโต้แย้งเกี่ยวกับบัตรเครดิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการกล่าวอ้างถึงการระงับการใช้จ่ายผิดพลาดไป

"ผู้ออกบัตร เครดิตจะต้องรับไว้ซึ่งบรรดาข้อเรียกร้อง (ยกเว้นในทางละเมิด) และ ข้อต่อสู้ทั้งหลายที่ลูกหนี้พึงมีอันเกิดจากการใช้บัตรเครดิต ถ้าหากว่า (1) ลูกหนี้ได้ใช้ความ พยายามโดยสุจริต ในอันที่จะระงับข้อพิพาทด้วยการ เจรจากับบุคคลผู้ยอมรับบัตร เครดิต (2) จำนวนราคาสินค้าที่ซื้อขายนั้นเกินกว่า \$ 50 และ (3) การซื้อขายนั้นได้กระทำในรัฐ เดียวกัน หรือภายในระยะไม่เกิน 100 ไมล์ นับจากที่อยู่อาศัยของผู้บริโภค แต่ข้อความใน (2) และ (3) จะใช้บังคับไม่ได้ในกรณีที่มีผู้ตกลงรับบัตร เครดิตนั้น (A) เป็นบุคคลคนเดียวกับ ผู้ออกบัตร, (B) ถูกควบคุมโดยผู้ออกบัตร, (C) อยู่ภายใต้การควบคุมโดยทางตรงหรือทาง อ้อมโดยผู้ออกบัตร, (D) เป็นผู้ขายสินค้าหรือบริการของผู้ออกบัตร, หรือ (E) ได้รับคำสั่ง สำหรับการซื้อขายเช่นนั้นทางไปรษณีย์จากผู้ออกบัตร, สำหรับกรณีที่ผู้ถือบัตรถูก เชิญชวนให้ เข้า ร่วมการซื้อขายนั้นโดยการ ใช้บัตร เครดิตที่ออกโดยผู้ออกบัตร"

นอกจากนี้ มาตรา 170 ยังได้จำกัดจำนวนความรับผิดเอาไว้ใน (b) ว่าผู้ออกบัตร นั้นรับผิดเพียงไม่เกินจำนวนหนี้ที่ถึงกำหนดชำระในเวลาที่ได้รับแจ้งจากผู้ถือบัตร²¹

สำหรับประเทศไทยนั้น จากการศึกษาในบทที่ 2 เรื่องลักษณะทางกฎหมายของ สัญญาบัตร เครดิต หน้า 38 พบว่า สัญญาบัตร เครดิตมิใช่ เป็น เรื่องการ โอนสิทธิ เรียกร้อง ดังนั้น ในกรณีนี้จึงต้องถือว่า สัญญาบัตร เครดิต เป็น เรื่องสัญญาโดยตรง เพราะฉะนั้น ความสมบูรณ์ ของสัญญา ระหว่างผู้ถือบัตรและผู้ออกบัตรจะต้องแยกออกจากสัญญาซื้อขาย จึงทำให้ผู้ถือบัตรไม่ สามารถยกข้อต่อสู้ใด ๆ ที่ตนมีอยู่กับร้านค้าขึ้นใช้ยันกับผู้ถือบัตรในอันที่จะปฏิเสธการชำระหนี้ หรือหักกลบลบหนี้ได้

²¹ § 170 Rights of Credit card customers

(a) Subject to the limitation contained in subsection (b) a card issuer who has issued a credit card to a cardholder pursuant to an open end customer shall be subject to all claims (other than tort claims) and defenses arising out of any transaction in which the credit card is used as a method of payment or extension of credit if (1) the obligor has made a good faith attempt to obtain satisfactory resolution of a disagreement or problem relative to the transaction

3.4 ปัญหาการเรียกเก็บเงิน (Billing Error) และอัตราค่าธรรมเนียม (Service Charge)

Billing Error

เมื่อครบกำหนดตามเงื่อนไขในการชำระหนี้ บริษัทผู้ออกบัตรก็ต้องมีการเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตร ซึ่งบางครั้งในการเรียกเก็บเงินอาจเกิดความบกพร่องและผิดพลาดได้ เช่น เห็นได้จากบัญชีรายจ่ายในแต่ละเดือน (statement) ที่ผู้ออกบัตรส่งให้แก่ผู้ถือบัตร หรืออาจเกิดจากการกระทำของผู้ทำบัญชีของบริษัทผู้ออกบัตรโดยจงใจหรือประมาท เลินเล่อ เช่นไม่ได้ลงบัญชี เมื่อผู้ถือบัตรคืนสินค้าให้ร้านค้า เนื่องจากสินค้าที่ผู้ถือบัตรซื้อไปนั้นชำรุดบกพร่อง

from the person honoring the credit card; (2) the amount of the initial transaction exceeds \$ 50; and (3) the place where the initial transaction occurred was in the same state as the mailing address previously provided by the cardholder or was within 100 miles from such address, except that the limitations set forth in clauses (2) and (3) with respect to an obligor's right to assert claims and defenses against a card issuer shall not be applicable to any transaction in which the person honoring the credit card (A) is the same person as the card issuer, (B) is controlled by the card issuer, (C) is under direct or indirect common control with the card issuer, (D) is a franchised dealer in the card issuer's products or services, or (E) has obtained the order for such transaction through a mail solicitation made by or participated in by the card issuer in which the cardholder is solicited to enter into such transaction by using the credit card issued by the card issuer.

(b) The amount of claims or defenses asserted by the cardholder may not exceed the amount of credit outstanding with respect to such transaction at the time the cardholder first notifies the card issuer or the person honoring the credit card of such claim or defense..."

เป็นต้น แต่ทั้งนี้ บริษัทผู้ออกบัตรจะกำหนดเวลาให้ผู้ถือบัตรได้แจ้งความผิดพลาดดังกล่าวได้ เช่น บริษัท American Express กำหนดไว้ในสัญญาว่า "บริษัทฯ จะส่งใบเรียกเก็บเงินรายเดือนให้กับผู้ถือบัตรก่อนที่บริษัทฯ จะมีคำสั่งให้ธนาคารหักเงินในบัญชีธนาคารของผู้ถือบัตรตามจำนวนค่าสินค้าและบริการที่ผู้ถือบัตรเป็นหนี้บริษัทฯ อยู่ ใบเรียกเก็บเงินรายเดือนของบริษัทฯ จะระบุไว้ว่า ธนาคารจะทำการหักเงินในบัญชีของผู้ถือบัตรเมื่อใด และผู้ถือบัตรตกลงจะแจ้งให้บริษัทฯ ทราบถึงจำนวนเงินที่เรียกเก็บที่ขัดแย้งก่อนถึงวันหักบัญชีนั้น ถ้าผู้ถือบัตรไม่สามารถติดต่อกับบริษัทฯ ได้ก่อนที่จะมีการหักเงินในบัญชีธนาคารของผู้ถือบัตร บริษัทฯ จะพยายามโดยทุกวิถีทางตามความเหมาะสมในอันที่จะแก้ไขปัญหาหรือข้อข้องใจเกี่ยวกับการเรียกเก็บเงินของผู้ถือบัตร หลังจากที่ได้มีการหักเงินในบัญชีธนาคารของผู้ถือบัตรแล้ว" และในทางปฏิบัติ เมื่อเกิดกรณี Billing Error ขึ้น ผู้ถือบัตรก็จะแจ้งให้ผู้ออกบัตรทราบ ซึ่งต้องเสียเวลาเป็นอันมากกว่าที่ผู้ออกบัตรจะตรวจสอบความถูกต้องของบัญชีรายจ่าย (statement) หรือใบเรียกเก็บเงิน (bill) และถ้าผู้ออกบัตรยืนยันความถูกต้องในการเรียกเก็บเงินแล้ว ผู้ถือบัตรก็ไม่สามารถจะโต้แย้งได้ และต้องชำระหนี้ตามค่าที่ผู้ออกบัตรเรียกเก็บ แม้ว่าผู้ถือบัตรจะไม่เต็มใจและไม่รู้สึกว่าเป็นหนี้ในจำนวนเงินที่เรียกเก็บก็ตามหรือบางครั้งผู้ถือบัตรอาจใช้สิทธิโต้แย้งทางศาลก็ได้ แต่ก็ เป็นเรื่องยุ่งยากและสิ้นเปลืองเวลาในการหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์

บางครั้งใบเรียกเก็บเงินอาจมีข้อความว่า "ถ้าไม่ถูกต้อง กรุณาหักทวงภายใน ... วัน นับแต่วันที่ได้รับใบเรียกเก็บเงิน มิฉะนั้นจะถือว่ายอมรับ" ประเด็นที่จะพิจารณาในกรณีนี้ก็คือ ข้อความดังกล่าวมีผลใช้บังคับทางกฎหมายกับผู้ถือบัตรอย่างไรหรือไม่ จากการศึกษาถึงลักษณะของสัญญาบัตร เครดิตโน้ตที่ 3 เห็นได้ว่า สัญญาหลักของสัญญาบัตร เครดิตที่มีคู่สัญญาสามฝ่ายจะประกอบด้วย สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตร, สัญญาระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ขาย และสัญญาระหว่างผู้ถือบัตรและผู้ขาย โดยเฉพาะในสัญญาระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตรนั้นจะมีข้อตกลงอันเป็นสาระสำคัญว่า ผู้ออกบัตรสัญญาต่อผู้ถือบัตรว่า ถ้าผู้บัตรนำบัตร เครดิตของตนไปแสดงต่อร้านค้าและสถานบริการที่มีข้อตกลงกับผู้ออกบัตรแล้ว ผู้ถือบัตรก็สามารถซื้อสินค้าและบริการได้โดยไม่ต้องชำระเงินสดหรือเช็ค โดยร้านค้าจะเรียกเก็บเงินจากผู้ออกบัตรในภายหลัง เมื่อผู้ออกบัตรชำระเงินแทนผู้ถือบัตรไปก่อนแล้วก็จะเรียกเก็บเงินจากผู้ถือบัตรภายในระยะเวลาที่ตกลงกันในสัญญา และผู้ถือบัตรจะต้องชำระคืนให้แก่ผู้ออกบัตรภายในกำหนดเวลาดังกล่าวและต้องเสียค่าธรรมเนียมสมาชิกตามที่ผู้ออกบัตรเรียกเก็บด้วย ฉะนั้นการที่ใบเรียกเก็บเงินของผู้ออก

บัตรมีข้อความดังกล่าวก็มีลักษณะ เป็นเพียงข้ออุปการณ์ของการ เรียกเก็บ เงินซึ่ง เกิดจากสัญญา ระหว่าง ผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตร เท่านั้น เพราะแม้ไม่มีข้อความดังกล่าวในใบ เรียกเก็บ เงินก็หาทำให้สัญญา ระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตร เสียไปไม่ แต่อย่างไรก็ตามข้อความดังกล่าวในใบ เรียกเก็บ เงินถือได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติระหว่างผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตร ที่เปิดโอกาสให้ผู้ถือบัตรตรวจสอบความ ถูกต้อง เสียก่อนที่จะชำระหนี้ เพราะหากผู้ถือบัตรนิ่งเฉย ผู้ออกบัตรก็ไม่อาจรู้ได้ว่า มีการผิด พลาดในใบ เรียกเก็บ เงิน ข้อความดังกล่าวจึงมีผลใช้บังคับกับผู้ถือบัตรได้ แต่หาจะมีผลบังคับใช้กับ มุคกลางนอกคู่สัญญาไม่

อย่างไรเป็นการเรียกเก็บเงินผิดพลาด (Billing Error) นั้น มาตรา 161 (b) แห่ง Fair Credit Billing Act (FCBA) ได้บัญญัติว่า กรณี Billing Error หมายถึง

- (1) สิ่งที่ปรากฏในรายการของภายขายการให้สินเชื่อซึ่งไม่ได้ถูกทำให้แก่ คู่สัญญาหรือ ถ้าทำก็ไม่ได้อยู่ในจำนวนที่ปรากฏในรายการ เช่นนั้น
- (2) สิ่งปรากฏในรายการของการขายการให้สินเชื่อซึ่งคู่สัญญาร้องขอให้มีการอธิบายอย่างชัดเจน
- (3) สิ่งที่ปรากฏในรายการแสดงสินค้าหรือบริการซึ่งคู่สัญญาหรือผู้ที่ถูกระบุให้ไว้ บัตร เกร็ดคิดไม่ยอมรับหรือไม่มีการส่งมอบให้แก่คู่สัญญาหรือผู้ที่ถูกระบุให้ไว้บัตร เกร็ดคิดตามข้อตกลง ในขณะที่ซื้อขายกัน
- (4) การเพิกเฉยของผู้ให้สินเชื่อที่จะให้ปรากฏรายการอย่างถูกต้องเกี่ยวกับการชำระ เงินซึ่งถูกทำโดยคู่สัญญาหรือสินเชื่อที่ออกให้แก่คู่สัญญา
- (5) การคำนวณที่ผิดพลาดหรือการผิดพลาดในตนเอง เดียวกัน เกี่ยวกับบัญชีของ ผู้ให้สินเชื่อที่ปรากฏบนรายการที่แสดง ²²

²² c 161 (b) For the purpose of this section, a "billing error" consists of any of the following:

- (1) A reflection on a statement of an extension of credit which was not made to the obligor or, if made, was not in the amount reflected on such statement.

ตามบทบัญญัติมาตรา 161 (b) แห่ง FCBA จะเห็นว่า การเรียกเก็บเงินผิดพลาดที่เรียกว่า "billing error" มีได้หลายกรณี และคำนิยามดังกล่าวก็เป็นประโยชน์ทั้งผู้ให้สินเชื่อและผู้บริโภคเชื่อในการช่วยให้เข้าใจความหมายของ billing error ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะปัญหากรณี billing error นั้นเป็นปัญหาในทางปฏิบัติอันเกี่ยวกับการชำระหนี้ จึงยากแก่การเข้าใจได้ว่ากรณีใดบ้างจะเป็น billing error สำหรับในประเทศไทยในกรณีที่ผู้ถือบัตรได้แย้งว่าไม่เรียกเก็บเงินผิดพลาดพร้อมทั้งยืนยันความถูกต้อง โดยไม่ได้ชำระเงินตามใบเรียกเก็บเงิน แต่ผู้ถือบัตรก็เป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ตามมาตรา 204 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ และอาจทำให้ผู้ออกบัตรถือเอาการไม่ชำระหนี้ของผู้ถือบัตรในกรณีดังกล่าวมาเป็นเหตุแห่งการเลิกสัญญาตามมาตรา 387 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้ ซึ่งเป็นกรณีที่ต้องไปว่ากล่าวโต้แย้งทางศาลต่อไป และแม้ว่าในกฎหมายของเราจะไม่มีบทบัญญัติถึงนิยามเกี่ยวกับการเรียกเก็บเงินที่ผิดพลาด(billing error) ก็ตาม ในความเห็นของผู้เขียนแล้ว การเรียกเก็บเงินผิดพลาด (billing error) ก็คือ การเรียกเก็บเงินโดยไม่ตรงกับความเป็นจริง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถือบัตร และจำต้องมีการพิสูจน์ถึงความผิดพลาดเช่นนั้น

(2) A reflection on a statement of an extension of credit for which the obligor requests additional clarification including documentary evidence there of.

(3) A reflection on a statement of goods or services not accepted by obligor or his designer or not delivered to the obligor or his designer in a accordance with the agreement made at the time of a transaction

(4) The creditor's failure to reflect properly on a statement a payment made by the obligor or a credit issued to the obligor,

(5) A Computation error or similar error of an accounting nature of the creditor on a statement.

-อัตราค่าธรรมเนียม (Service Charge)

ในกรณีบัตรเครดิตที่มีคู่กรณีสองฝ่าย (two party agreement) ซึ่งเป็นบัตรเครดิตที่ร้านค้าออกให้แก่ลูกค้าโดยตรงเพื่อใช้ซื้อสินค้าหรือบริการของร้านค้าผู้ออกบัตรเครดิต ดังนั้นบัตรเครดิตในลักษณะนี้ผู้ออกบัตรและร้านค้าจึงเป็นบุคคลคนเดียวกัน และเมื่อลูกค้าค้างชำระราคาสินค้า ร้านค้าก็จะกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมโดยคำนวณเป็นร้อยละของราคาที่ถูกค้าในฐานะลูกหนี้ค้างชำระในแต่ละเดือนเรียกว่า บัญชีเครดิตหมุนเวียน (Revolving credit)²³ ซึ่งเป็นวิธีการผสมระหว่าง บัญชีแบบธรรมดา (Charge account)²⁴ และเครดิตผ่อนส่ง (Instalment credit)²⁵ วิธีดังกล่าวนี้เอง ก่อให้เกิดความสงสัยว่า จะถือได้หรือไม่ว่าเป็นการที่ร้านค้ามีเจตนาที่จะทำสัญญาให้กู้ยืมเงิน อันเป็นเหตุให้อัตราค่าธรรมเนียมที่กำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงิน ซึ่งตกอยู่ภายใต้มาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า "ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้นก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี"

²³ บัญชีเครดิตหมุนเวียน (Revolving Credit) เป็นการกำหนดระยะเวลาการเปิดบัญชีลูกค้าไว้และคิดค่าบริการสำหรับยืมเงินที่ยังคงค้างตอนสิ้นเดือนแต่ละเดือน โดยร้านค้าจะกำหนดวงเงินในการเปิดบัญชีไว้ และกำหนดการชำระเงินอย่างน้อยเป็นจำนวนคงที่จำนวนหนึ่งในแต่ละเดือนตราบไคที่ยอดหนี้คงค้าง แต่ละเดือนไม่เกินกว่าวงเงินที่กำหนด ยอดคงค้างอาจไม่มีการชำระให้หมดไป แต่เมื่อสิ้นสุดระยะเวลางวดหนึ่งของสัญญา เช่น 9-12 เดือน ลูกค้าจะต้องชำระหนี้จนหมด

²⁴ บัญชีแบบธรรมดา (charge account) เป็นเครดิตที่ร้านค้าขายสินค้าเป็นเงินเชื่อให้แก่ผู้บริโภค โดยกำหนดเวลาเงื่อนไขการจ่ายชำระไว้ เช่น 30 วัน, 45 วัน, 60 วัน เป็นต้น ในช่วงเวลาดังกล่าวร้านค้าจะไม่คิดค่าบริการใด ๆ ทั้งสิ้นจากลูกค้า และจะต้องใช้เครดิตไม่เกินวงเงินที่กำหนดไว้ (credit line) ไม่ว่าลูกค้าจะซื้อกี่ครั้งก็ตาม

²⁵ เครดิตผ่อนส่ง (instalment credit) เป็นการซื้อสินค้าเงินเชื่อโดยมีการจ่ายเงินดาวน์ (down payment) จำนวนหนึ่งก่อนที่จะนำสินค้าไปอุปโภค ส่วนจำนวนเงินที่เหลือจากราคาเงินสด ผู้บริโภคจะผ่อนส่งในช่วงเวลาหนึ่งที่ตกลงกันพร้อมทั้งคิดค่าบริการรวมเพิ่มเข้าไปในเงินคงเหลือ โดยเฉลี่ยออกมาเป็นเงินผ่อนส่งต่อเดือนหรือต่อสัปดาห์แล้วแต่กรณี

จะเห็นว่า สิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาคือ ร้านค้าและผู้ถือบัตร เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการซื้อขาย ฉะนั้น เมื่อร้านค้าส่งมอบทรัพย์สินหรือบริการให้แก่ผู้ซื้อแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของผู้ซื้อที่จะต้องชำระราคาสินค้าให้แก่ร้านค้าตามมาตรา 486 แห่ง ป.พ.พ. ซึ่งมีบัญญัติว่า "ผู้ซื้อจำต้องรับมอบทรัพย์สินที่ตนได้รับซื้อและใช้ราคาตามข้อสัญญาซื้อขาย" ดังนั้น เมื่อผู้ซื้อไม่ชำระราคาสินค้าแก่ร้านค้าตามเวลาที่กำหนดย่อมถือได้ว่า ผู้ซื้อค้างชำระราคาสินค้า ซึ่งตาม ป.พ.พ. 224 ให้คิดอัตราร้อยละ $7\frac{1}{2}$ ค่อบีในเงินที่ค้างชำระ หรือถ้าได้มีการตกลงเป็นอย่างอื่นก็ให้เป็นไปตามนั้น

ม. 224 บัญญัติว่า "หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละ เจ็ดกึ่งค่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

เพราะฉะนั้น ถ้าตกลงกันให้ชำระดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ $7\frac{1}{2}$ ค่อบี ก็ย่อมทำได้เต็มที่ และการคิดดอกเบี้ยดังกล่าวก็ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 654 แห่ง ป.พ.พ. เพราะไม่ใช่เป็นดอกเบี้ยเงินกู้ยืม แต่เป็นดอกเบี้ยที่กฎหมายให้ โดยถือว่าหนี้เงินนั้นถ้าไม่ได้ชำระกันภายในกำหนด เจ้าหนี้อาจได้รับความเสียหายแล้ว ทั้งนี้เทียบตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1631-1634/2508²⁶ ซึ่งในปัจจุบันนี้กฎหมายของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐต่าง ๆ มีความเห็นว่าการใช้บัตรเครดิตที่ออกโดยบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าของตนไม่ถือว่าเป็นสัญญากู้ยืมเงินตามนิยามของกฎหมาย ดังนั้นอัตราค่าธรรมเนียม (service charge) ที่พ่อค้าเรียกเก็บตามจำนวนราคาสินค้า จึงไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยการห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา²⁷

²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกานี้ วินิจฉัยว่า ดอกเบี้ยในการเล่นแชร์เบี้ยหวัดไม่ใช่ดอกเบี้ยในการกู้ยืม จึงไม่ตกอยู่ในบังคับของ ป.พ.พ.มาตรา 654 ดังนั้น จึงน่าจะอนุโลมเป็นความหมายได้ว่าหากมิใช่เป็นการกู้ยืมเงินแล้วก็จะไม่นำมาตรา 654 ป.พ.พ.มาใช้บังคับ

²⁷ อนันต์ จันทโรภากร, "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (credit cards) ในประเทศสหรัฐอเมริกา," วารสารนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์ (มีนาคม 2529) : 14.

ในกรณีที่บัตรเครดิตมีคู่สัญญาสามฝ่าย (three party agreement) กล่าวคือ แทนที่จะเป็นพ่อค้าเป็นผู้ออกบัตร ธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินจะเป็นผู้ออกบัตรแทน โดยผู้ถือบัตรสามารถใช้บัตรซื้อสินค้าหรือบริการจากร้านค้าต่าง ๆ ที่มีข้อตกลงอยู่กับผู้ออกบัตร และในกรณีที่ราคาสินค้าเกินกว่าวงเงินเครดิตที่กำหนดไว้ ร้านค้าจะต้องโทรศัพท์สอบถามไปยังผู้ออกบัตรว่าจะอนุมัติการซื้อข้ายดังกล่าวหรือไม่ ทั้งนี้ในระหว่างผู้ออกบัตรและร้านค้าจะมีข้อตกลงให้ผู้ออกบัตรหักส่วนลดประมาณร้อยละ 3-5 ตามที่ได้ตกลงกับร้านค้าแต่ละราย ซึ่งสำหรับประเทศไทยดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ว่า ความหมายของบัตรเครดิตในต่างประเทศกับในประเทศไทย ไม่เหมือนกันทีเดียวนัก เพราะบัตรเครดิตของไทยยังไม่มีทำให้ผ่อนชำระเป็นงวด ๆ²⁸ และเนื่องจากผู้ออกบัตรมิได้เป็นผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องจากร้านค้า แต่ผู้ออกบัตรจึงอยู่ในฐานะ เจ้าหนี้ของผู้ถือบัตรตามสัญญาที่มีอยู่ต่อกันโดยตรง ฉะนั้น เมื่อผู้ถือบัตรไม่ชำระเงินตามระยะเวลาที่กำหนด ผู้ถือบัตรก็ย่อมได้ชื่อว่าเป็นลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ ซึ่งผู้ออกบัตรในฐานะ เจ้าหนี้อาจจะคิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดได้ในอัตราร้อยละ เจ็ดครึ่งต่อปี หรือถ้าผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตรมีข้อตกลงกัน เป็นอย่างอื่นก็ให้ เป็นไปตามนั้น ตามมาตรา 224 แห่ง ป.พ.พ. และบัตรเครดิต ลักษณะนี้ย่อม เป็นการแน่นอนว่า ย่อมไม่ใช่การกู้ยืม เงินแน่

แต่ในกรณีที่ เป็นบัตรเครดิตของต่างประเทศที่ยอมให้ผู้ถือบัตรผ่อนชำระเป็นงวด ๆ โดยมีการคิดค่าธรรมเนียม (service charge) หรือดอกเบี้ย (interest) นั้น หากพิจารณาในแง่ของกฎหมายไทยแล้ว จะถือได้หรือไม่ว่าเป็นกรณีที่ผู้ออกบัตรมีเจตนาให้กู้ยืมเงิน อันเป็นเหตุให้อัตราค่าธรรมเนียมที่กำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงินตามมาตรา 654 แห่ง ป.พ.พ. ซึ่งมีบัญญัติว่า "ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้นก็ให้ลดลงเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี"

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁸ บัตรเครดิตในประเทศไทยจะมีเวลาปลอดหนี้หลังจากที่ใช้บัตรแล้วราว 1 อาทิตย์ หรือ 1 เดือน ตามแต่ผู้ออกบัตรและผู้ถือบัตรจะตกลงกัน ระยะเวลาปลอดหนี้ช่วงนี้เองที่ผู้ออกบัตรในประเทศไทยถือว่าการให้ "สินเชื่อ (credit)" แก่ผู้ออกบัตร โดยไม่มีการเลือกให้ผู้ถือบัตรผ่อนชำระราคาสินค้า แต่ผู้ถือบัตรจะต้องชำระหนี้เต็มจำนวนภายในกำหนดระยะเวลา แต่สำหรับบัตรเครดิตในต่างประเทศนั้น ผู้ถือบัตรอาจเลือกใช้วิธีผ่อนชำระเป็นรายเดือนตามจำนวนขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในแต่ละเดือน โดยผู้ถือบัตรจะต้องเสียค่าธรรมเนียม (service charge) หรือดอกเบี้ย

เนื่องจากการที่ผู้ออกบัตรตรงจ่ายค่าสินค้าที่ผู้ถือบัตรซื้อจากพ่อค้า และภายหลังจึงมาเรียกเก็บเอาจากผู้ถือบัตร มิใช่เป็นเรื่องของการโอนสิทธิเรียกร้องตามที่ได้ศึกษาในบทที่ 2 และลักษณะของการที่ผู้ออกบัตรยอมให้ผู้ถือบัตรยอมให้ผู้ถือบัตรผ่อนชำระ เป็นงวด ๆ ก็คล้ายกับวิธีการเช่าซื้อ²⁹ ซึ่งมีใช้การกู้ยืมเงิน³⁰ ดังนี้ ลักษณะของการที่ผู้ออกบัตรยอมให้ผู้ถือบัตรผ่อนชำระเป็นงวด ๆ จึงหาใช่เป็นการกู้ยืมเงิน อัตราค่าธรรมเนียมหรือดอกเบี้ยที่กำหนดจึงมิใช่อัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมเงิน อันตกอยู่ในบังคับมาตรา 654 แห่ง ป.พ.พ. หากเป็นเรื่องของการคิดอัตราดอกเบี้ยตามปกติ มาตรา 224 แห่ง ป.พ.พ. ซึ่งบัญญัติว่า "หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่าง เวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดตั้งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัย เหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น"

ซึ่งในเรื่องนี้ นักกฎหมายของต่างประเทศบางท่านก็มีความเห็นว่า สัญญาบัตรเครดิตมิใช่ เรื่องของการโอนสิทธิเรียกร้อง เช่น Attorney General แห่งมลรัฐ Oregon ได้ให้ความเห็นต่อวุฒิสมาชิก Don S. Willner ว่า "สัญญาที่ผู้ถือบัตรทำไว้กับธนาคารผู้ออกบัตร เป็นการตกลงว่าธนาคารจะตรงจ่ายค่าสินค้าให้แก่ผู้ถือบัตรเมื่อมีการใช้บัตรเครดิต นอกจากนี้ข้อความใน sales draft เองก็มีความหมายว่า ผู้ถือบัตรตกลงจะชำระหนี้ค่าสินค้าให้กับธนาคารโดยตรงแทนที่จะชำระให้พ่อค้าผู้ขาย และตามข้อตกลงระหว่างพ่อค้ากับธนาคาร พ่อค้ามีสิทธิที่จะเรียกชำระค่าสินค้าจากธนาคารได้ทันทีที่ส่งมอบ sale draft ให้แก่ธนาคาร สิทธิ

²⁹ คือ วิธีเช่าซื้อนั้นเป็นการผ่อนชำระ โดยมีการคิดดอกเบี้ย เช่นกัน แต่ต่างกันตรงที่ การซื้อขายแบบผ่อนชำระโดยใช้บัตรเครดิต กรรมสิทธิ์ในสินค้าย่อมโอนไปยังผู้ซื้อทันทีตามมาตรา 458 และมาตรา 459 แห่ง ป.พ.พ. แต่การเช่าซื้อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อยังไม่โอนตกให้แก่ผู้เช่าซื้อจนกว่าผู้ให้เช่าซื้อจะได้รับชำระราคาจนครบถ้วนแล้ว

³⁰ เกริก วณิชกุล, "สิทธิเรียกร้องในสัญญาเช่าซื้อสังหาริมทรัพย์", วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2524) : 41.

เรียกร้องของธนาคารจึงมิได้เกิดจากการโอนสิทธิจากพ่อค้าแต่ประการใด เพราะข้อความใน sales draft มิได้ปรากฏว่าผู้ถือบัตรสัญญาที่จะชำระราคาสินค้าให้แก่พ่อค้า การส่งมอบ sales draft ให้แก่ธนาคารจึงมิใช่การโอนสิทธิเรียกร้องของพ่อค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสัญญาระหว่างพ่อค้ากับธนาคารกำหนดว่า พ่อค้าไม่มีสิทธิที่จะฟ้องร้องหรือเรียกเก็บค่าสินค้า ตามที่ปรากฏอยู่ใน sales draft "Attorney General" จึงสรุปว่า การทรงรองจ่ายค่าสินค้า ที่ผู้ถือบัตรซื้อจากพ่อค้าตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยการห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา³¹

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³¹ อนันต์ จันทร์โอภากร, "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้บัตรเครดิต (Credit Cards) ในประเทศสหรัฐอเมริกา", วารสารนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์ (มีนาคม 2529) : 16-18